

Ziekteverzuim steeg in 2022 opnieuw naar pre-coronanieveau

KOEN VAN KERKHOVEN

In 2022 steeg het gemiddelde aantal ziektedagen met maar liefst 4,20 procent ten opzichte van 2021. Personeelsleden in onderwijs waren gemiddeld 16,36 dagen ziek. Dat is 0,66 dagen meer dan in 2021. Psychosociale aandoeningen zijn nog altijd de voornaamste oorzaak. De resultaten blijven zorgwekkend en spelen een rol in het lerarentekort. COC blijft haar roep om een aangepaste visie op personeelsbeleid en op de loopbaan van het personeel herhalen en waarschuwt voor nefaste ideeën.

Disclaimer

In alle sectoren berekent men het ziekteverzuimpercentage op basis van het totale aantal dagen in het jaar, zonder rekening te houden met op te nemen vakantiedagen. In de privésector en bij de overheidsdiensten kan dat aantal vakantiedagen uiteenlopen. Doordat in het onderwijs het aantal dagen vakantie relatief groot is en in die perioden het ziekteverzuim significant lager is, gaat men ervan uit dat het ziekteverzuimpercentage voor het onderwijspersoneel daardoor positief beïnvloed wordt. Dat aspect maakt een vergelijking met andere sectoren dus onmogelijk. Het is objectiever om jaarlijks de evolutie op te volgen binnen de onderwijssector.

Op 22 december 2023 gaf minister Weyts het ziekteverzuimrapport met de gegevens van 2022 vrij¹. In wat volgt, lees je een samenvatting van een massa

gegevens. In 2022 zijn 210.642 afzonderlijke personen in het rapport opgenomen. Het gaat om iedereen die een bezoldiging² ontving, los van het volume van de opdracht en de duur van de aanstelling. Dat zijn er 5.406 meer dan in 2021. 76 procent van de populatie is vrouwelijk. 44 procent van de personen komt uit het basisonderwijs, 45 procent uit het secundair onderwijs, 3,6 procent uit het deeltijds kunstonderwijs, 4,7 procent uit het volwassenenonderwijs en 2 procent uit de centra voor leerlingenbegeleiding. De personeelsleden uit de basiseducatie vertegenwoordigen 17 procent van het volwassenenonderwijs. Omdat de contracten met de controlefirma's per kalenderjaar worden afgesloten, geeft het rapport gegevens per kalenderjaar en niet per schooljaar.

Ziekteverzuimpercentage

In 2022 nam het Vlaamse onderwijspersoneel 3.069.597 ziektedagen op. Dat is een stijging van 6,28 procent of 181.265

dagen ten aanzien van 2021. Om dat cijfer te interpreteren, moeten we ook rekening houden met de stijging van het aantal personeelseenheden (1,99 procent). Het meest correcte cijfer om over ziekteverzuim te spreken, is daarom het ziekteverzuimpercentage. Dat cijfer geeft weer hoeveel procent van de dagen in een jaar een personeelslid gemiddeld afwezig is wegens ziekte. Voor die berekening voert men het begrip personeelseenheid in. Een personeelseenheid is de aanstelling van één persoon over een volledig jaar. 210.642 personen komen overeen met 187.651 personeelseenheden. Het ziekteverzuimpercentage wordt als volgt berekend:

$$\frac{\text{totaal aantal ziektedagen} \times 100}{\text{totaal aantal personeelseenheden} \times 365 \text{ (of 366)}}$$

In 2022 bedroeg het ziekteverzuimpercentage voor het Vlaamse onderwijspersoneel 4,48 procent. Dat is een relatieve stijging van 4,18 procent ten aanzien van 2021. In dat jaar bedroeg het ziekteverzuimpercentage 4,30 procent. Het percentage bevat alle ziektedagen, dus ook de eendagsziekten. Zonder rekening te houden met de eendagsziekten bedraagt het ziekteverzuim in 2022 4,28 procent. In 2021 was dat 4,14 procent. Dat komt overeen met een relatieve stijging van 3,38 procent.

In de periode tussen 2018 en 2022 steeg het ziekteverzuimpercentage, uitgezonderd een knik in de coronaperiode. In vergelijking met vorig jaar stijgt dat percentage ook in alle leeftijdsgroepen. De stijging is het grootst in de leeftijdsgroep -26 jaar (met een toename van 31 procent behoudt die leeftijdsgroep wel het laagste ziekteverzuimpercentage). Voor de leeftijdscategorie 56-65 jaar bedraagt het ziekteverzuimpercentage intussen 9,44 procent.

Wat is het ziekteverzuimrapport?

Sinds 2001 maakt het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi) in samenwerking met de controlefirma die instaat voor de ziektecontroles (Certimed) het jaarlijkse ziekteverzuimrapport op. Dat rapport bundelt gegevens uit de personeelsdossiers van het basisonderwijs, het secundair onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs, het volwassenenonderwijs (inclusief basiseducatie), de centra voor leerlingenbegeleiding, de onderwijsinspectie en de pedagogische begeleidingsdiensten. De personeelsleden van de hogescholen vallen niet onder de ziektecontrole van Certimed.

1. Het volledige rapport ziekteverzuim 2022 vind je hier terug: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/rapport-afwezigheid-wegens-ziekte-vlaams-onderwijspersoneel>
2. De personen die opgenomen zijn in het rapport hebben een aanstelling en hebben recht op een bezoldiging van het Agentschap voor Onderwijsdiensten of van de afdeling Volwassenenonderwijs van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen.

Het ziekteverzuimpercentage nam ook in alle onderwijsniveaus toe. De stijging is het grootst in het secundair onderwijs (6,08 procent) en het CLB (9,54 procent). Opvallend is ook het ziekteverzuimpercentage van 5,82 procent in de basiseducatie.

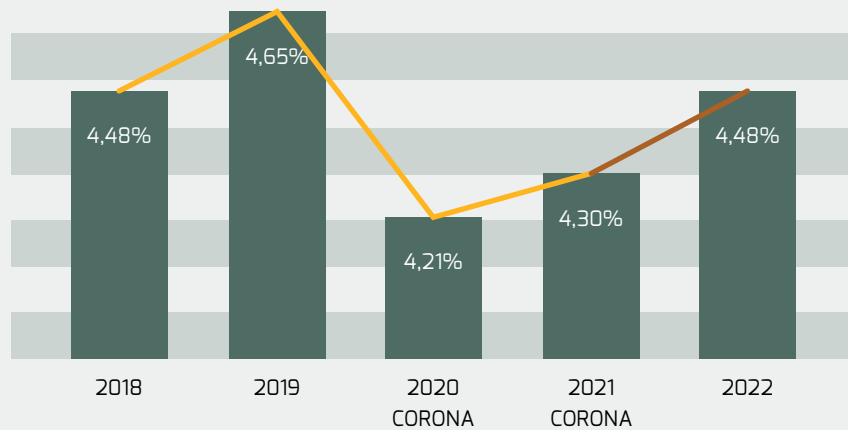
Ziektedagen

Het gemiddelde aantal ziektedagen per personeelslid steeg in 2022 naar 16,36 dagen. Mannen waren gemiddeld 13,67 dagen ziek en vrouwen 17,19 dagen. Het aantal ziektedagen neemt in beide groepen toe met de leeftijd. In alle leeftijdsgroepen zijn vrouwen gemiddeld meer dagen afwezig dan mannen. Bij mannen is het gemiddelde aantal ziektedagen het hoogst op de leeftijd van 62 jaar, bij vrouwen is dat op de leeftijd van 63 jaar. Limburg blijft de provincie met het hoogste gemiddelde aantal ziektedagen, zowel bij mannen als bij vrouwen. Het gemiddelde aantal ziektedagen van mannen en vrouwen neemt in alle provincies toe.

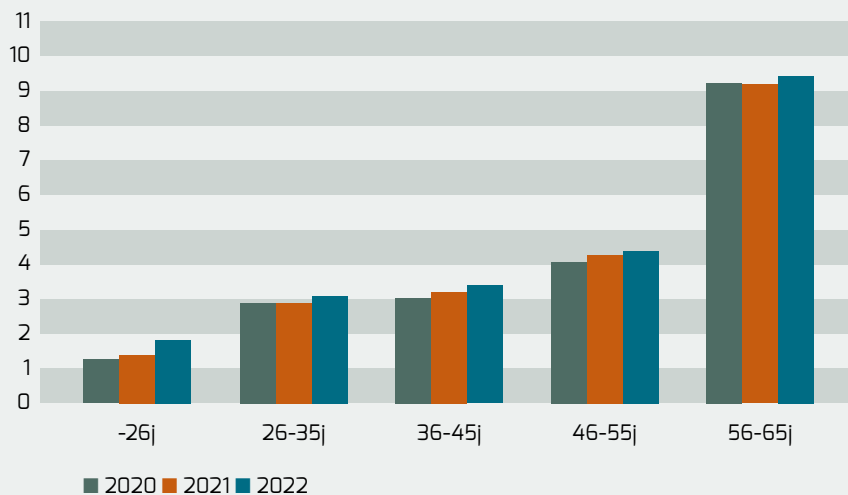
Bij het directiepersoneel is het basisonderwijs in 2022 het niveau met het hoogste gemiddelde aantal ziektedagen. Opvallend is de daling van het aantal ziektedagen ten opzichte van 2021 bij directies in het deeltijds kunstonderwijs (van 16,69 dagen naar 14,17 dagen gemiddeld afwezig) en de stijging in het volwassenonderwijs (van 9,39 dagen naar 12,20 dagen gemiddeld afwezig).

Het aantal eendagsziekten steeg in 2022 met 28 procent tot 136.542 dagen, genomen door 77.554 personen, terwijl het aantal personeelsleden dat potentieel eendagsziekteverlof kon opnemen, steeg met 5,28 procent. In 2022 maakte 36,82 procent van het personeel gebruik van het eendagsziekteverlof. Vrouwen in het secundair onderwijs zijn het vaakst één dag ziek, mannen in het basisonderwijs het minst. Los van de verdeling naar geslacht, maakten de personeelsleden uit het deeltijds kunstonderwijs en het secundair onderwijs het meeste gebruik van het eendagsziekteverlof. Dat ziekteverlof

Evolutie ziekteverzuimpercentage

Ziekteverzuimpercentage per leeftijdsgroep

komt het meeste voor in de leeftijdsgroep van 26 tot en met 35 jaar.

In het gesubsidieerd vrij onderwijs ligt het ziekteverzuimpercentage lager (4,42 procent) dan het gemiddelde van 4,48 procent. Voor het tweede jaar op een rij is het ziekteverzuimpercentage in het gesubsidieerd provinciaal onderwijs het hoogst (4,67 procent in 2022).

Vervangingen

Sinds enkele jaren volgt AgODi op in welke mate ziekteverloven tot gesubsidieerde vervangingen van titularissen leiden. In 2022 zijn voor 55,65 procent van de ziektedagen vervangers ingeschakeld. Dat cijfer daalde met maar

liefst 7,88 absolute procenten. Dat is deels te verklaren doordat gesubsidieerde vervanging (behalve in het basisonderwijs) pas mogelijk is vanaf tien opeenvolgende dagen afwezigheid. In 2022 werden er meer dagen vervangen door meer personeelsleden, maar het totaal aantal niet-vacante betrekkingen waarin effectief een personeelslid werd aangesteld, daalde. Dat komt vermoedelijk door een opvallende stijging van de periodes van afwezigheden van minder dan tien werkdagen waarvoor geen gesubsidieerde vervanger aangesteld kan worden. Dat aandeel steeg in 2022 tot 21,72 procent van alle vervangingen ten opzicht van 14,81 procent in 2021.

In 2022 werden er meer dagen vervangen door meer personeelsleden, maar het percentage vervangen ziektedagen daalde ten opzichte van 2021. Dat is merkwaardig, aangezien in het basisonderwijs een lerarenplatform bestaat. De lerarenplatforms lijken dus niet bijgedragen te hebben tot een groter vervangingspercentage.

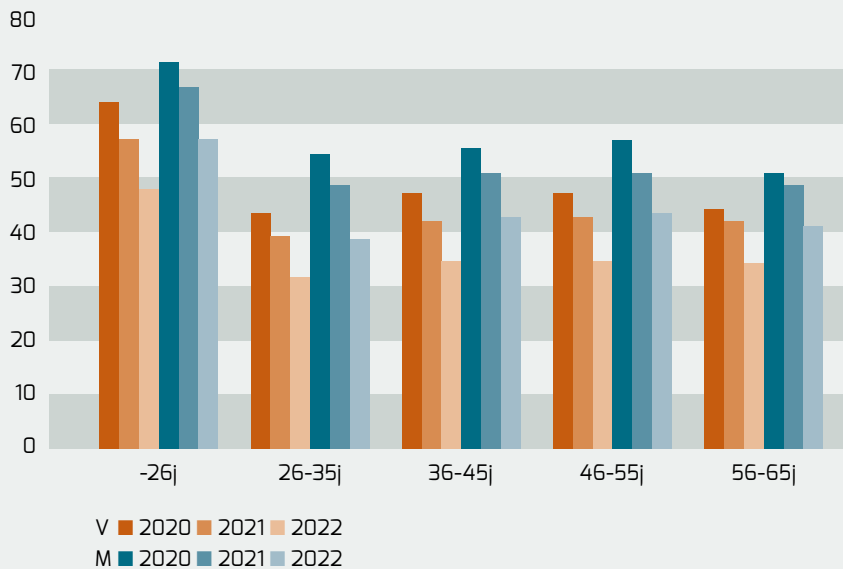
Nulverzuim

Het nulverzuimpercentage is het percentage personeelsleden dat in de loop van het jaar niet ziek geweest is. Hoe hoger het nulverzuimpercentage, hoe meer personeelsleden nooit afwezig waren wegens ziekte. In principe gaan controlefirma's ervan uit dat de helft van alle personeelsleden in ondernemingen geen enkele dag ziek is tijdens een jaar. Als de eendagsziekteverloven meegeteld worden, is er voor het Vlaamse onderwijs in 2022 een nulverzuimpercentage van 36,99 procent (45,07 procent in 2021). Slechts een derde van de onderwijspersoneelsleden was dus geen enkele dag ziek in 2022.

Het nulverzuimpercentage is het hoogst in de leeftijdscategorie -26 jaar, zowel bij mannen als bij vrouwen. Daarnaast zien we ook dat het nulverzuimpercentage bij mannen hoger is dan bij vrouwen. Het nulverzuimpercentage is het laagst in de leeftijdsgroep 26-35 jaar.

Het percentage ziektedagen gerelateerd aan psychosociale aandoeningen blijft ook in 2022 het hoogst bij het directiepersoneel. In de leeftijdsgroep van 56 tot 65 jaar is 50,74 procent van de ziektedagen bij mannen en 44,40 procent bij vrouwen het gevolg van een psychosociale aandoening, terwijl dat bij andere leeftijdsgroepen varieert tussen 9,51 en 35,01 procent bij mannen en tussen 17,48 en 35,70 procent bij vrouwen.

Nulverzuimpercentage per leeftijdsgroep

Psychosociale aandoeningen

Mannen		Vrouwen	
Psychosociaal	40,53%	Psychosociaal	36,59%
Cardio	9,84%	Griep	11,10%
Griep	9,40%	Cardio	9,07%
Gewrichten	6,54%	Gewrichten	5,96%
Rug	4,77%	Gynaecologisch	4,59%
Totaal	71,07%	Totaal	67,31%

In 2022 blijven psychosociale aandoeningen de voornaamste oorzaak van ziekteverzuim. Het gaat om 36,59 procent van het totale aantal ziektedagen.

Controles

In 2022 voerde Certimed 16.846 controles uit. Dat waren er 785 minder dan in 2021. 44,40 procent van de controles gebeurde op initiatief van het controleorgaan zelf. 10,50 procent van de controleaanvragen kwam van de werkgever. Het aandeel controles op initiatief van het personeelslid bedroeg in 2022 43,90 procent.

10,52 procent van het totale aantal controles was een tweede bezoek, omdat het personeelslid niet thuis was bij een eerste controle.

Als de behandelende arts geen akkoord bereikt met de controlearts, volgt een arbitrageonderzoek. In 2022 gebeurden er 38 van die onderzoeken en Certimed won er 76 procent. In 2020 en 2021 won Certimed er respectievelijk 80 en 81 procent.

In 2022 gebeurden er 1093 controles op initiatief van de werkgever voor eendagsziekten. In 10 van de 1093 controles werd vastgesteld dat het personeelslid niet arbeidsongeschikt was. Ongeveer 36 procent kon niet gecontroleerd worden wegens afwezigheid. 60 procent van de gecontroleerden was gewettigd afwezig op het werk.

Verlof voor verminderde prestaties wegens ziekte (VVP)

Meer personeelsleden maakten in 2022 gebruik van de mogelijkheid om deeltijds het werk te hervatten na een periode van ernstige en langdurige ziekte dan in 2021. In totaal daalde het aantal VVP-ziekte-dagen met 12 procent ten aanzien van 2021.

Binnen de leeftijdsgroepen 46-55 jaar en 56-65 jaar wordt het grootste aantal VVP-ziekte-dagen opgenomen.

Voor het verlof voor verminderde prestaties wegens ziekte daalt het gemiddelde aantal opgenomen dagen per persoon licht, van 111,49 dagen in 2021 naar 97,97 dagen per persoon in 2022.

De overgrote meerderheid (82,85 procent) van de personeelsleden met VVP wegens ziekte opteert voor een tewerkstellingspercentage van 50 tot 74 procent, waarbij per opgenomen dag VVP wegens ziekte een halve ziekte-dag wordt aangerekend. 136 personeelsleden wijzigden het tewerkstellingspercentage.

Langdurig verlof voor verminderde prestaties om medische redenen (LVVPMed)

Als een geneesheer-specialist beslist dat een personeelslid de totale opdracht van de aanstelling of vaste benoeming niet meer kan uitoefenen en de volledige werkhervatting van de oorspronkelijke opdracht niet in het vooruitzicht kan stellen, dan kan het personeelslid sinds 1 januari 2015 met verminderde prestaties werken via een LVVPMed. De doelgroep zijn personeelsleden die binnen de huidige stand van de medische wetenschap hun totale opdracht nooit meer zullen kunnen opnemen. Daarom wordt die dienstonderbreking ook onmiddellijk toegekend voor een lange periode. In 2022 namen 2.017 personeelsleden (281 mannen en 1.736 vrouwen) dat verlof op. Het aantal dagen LVVPMed dat de personeelsleden opnamen, daalde licht met 5.220 dagen of 0,78 procent ten opzichte van 2021.

Mannen	Dagen	Personen	Vrouwen		
Psychosociaal	20.264	69	Zenuwstelsel	76.702	303
Zenuwstelsel	10.175	41	Psychosociaal	74.024	275
Rug	8.879	36	ledematen	51.775	217
Cardio	5.319	23	Rug	51.140	218
Ledematen	4.986	21	Gynaecologisch	42.437	170
Totaal	49.623	190	Totaal	296.07	1.183
	53,96%	67,62%		51,61%	68,15%

Zowel bij mannen als bij vrouwen worden het grootste aantal dagen LVVPMed opgenomen in de leeftijdsgroep 56-65 jaar. Psychosociale aandoeningen zijn de voornaamste oorzaak.

New deal: een gemiste kans?

Het ziekteverzuim blijft hoog. Het is het grootst bij de leeftijdsgroep 56-65 jaar. De verminderde uitstapmogelijkheden voor oudere personeelsleden door de aanpassing van de verlopen voorafgaand aan het pensioen en de verschuivingen van de pensioendatum liggen zeker mee aan de basis van die stijging. Langer werken moet vol te houden zijn. Dat is nog altijd onvoldoende het geval.

Aantrekkelijk werk betekent niet minder werken, maar wel anders werken. Daarom pleit en vecht COC voor maatregelen die het werk mogelijk en houdbaar maken in alle fasen van de loopbaan. Een degelijk welzijnsbeleid op maat van het onderwijspersoneel helpt. Dat houdt onder meer in dat tijdens het sociaal overleg de emotionele belasting, de werkdruk en het psychische welbevinden van het onderwijspersoneel permanent aandacht krijgen. Daarnaast moet elk mogelijk verantwoordelijk niveau maatregelen nemen om fysieke klachten zoals rugklachten, stem- en gehoorproblemen, artrose ... tegen te gaan. Al zal ook dat niet volstaan. Het taakbelastingsonderzoek vond plaats in 2018, bijna een legislatuur geleden, de pijnen liggen al een tijdje bloot.

De cijfers liegen er niet om. De overheid moet de resultaten ernstig nemen en werken aan maatregelen die de opdracht van de leraar haalbaar maken met een focus op de kerntaken.

De Commissie van Wijzen meent een antwoord te vinden op het te grote ziekteverzuim: ze stelt namelijk voor om het personeelsbeleid te moderniseren. Een maatregel die in het oog springt, betreft de afschaffing van de prestatienormers en die te vervangen door een 38 urenweek. Dat zou het lerarentekort al voor een deel oplossen, want het aantal contacturen per week wordt dan bepaald door de directeur en kan zelfs van week tot week veranderen. Korte vervangingen kunnen op die manier worden opgevangen. Dat kortzichtige voorstel verliest wel uit het oog dat op langere termijn het ziekteverzuim verder zal toenemen: meer werk (voor hetzelfde loon dan nog) en dus een hoger taakbelasting. *New* klinkt die maatregel niet (het voorstel dateert al van onder het kabinet van de voormalige minister van onderwijs Frank Vandenbroucke (2004-2009)), een *deal* is het nog minder.